

СВОБОДА ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність теми. У XXI столітті одним з головних напрямків розвитку людини – це рух його до самореалізації як особистості, до того, щоб активно і творчо жити повнокровним життям, щоб бути в повному розумінні людиною. Свобода є найважливішим і найкращим показником зрілості всієї системи суспільних відносин, критерієм рівня самоорганізації населення, ступеня демократизму державного і суспільного життя. Одночасно свобода як можливість надходити в своїх інтересах, узгоджених з пізною необхідністю, виступає соціальним фактором, нормою поведінку людей.

Практичні й теоретичні аспекти цієї проблематики висвітлюються у працях таких авторів, як: Тарасюк Л. С., Бровко Н. І., Москалець В., Католо О., Батанов О. В., Фоменко А. М., Гавронська Т. В., Смілик А. С., Герман К. Ю., Щадило О. І., Слюсарчук Х. Т. та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз проблем людини в контексті глобалізованого світу.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність проблем свободи.

Об'єкт дослідження: проблема свободи людини в сучасному світі.

Предмет дослідження: особливості і специфіка свободи в глобалізованому світі.

Аналіз наукової літератури з проблем людини свідчить, що людина – унікальне творіння природи, суспільства і самої себе. Філософія, розширюючи досягнення різних наукових дисциплін, формує своє, специфічне бачення людини. Питання про феномен людини не є емпіричним, а є концептуальним. Хто є людина? Розглянемо це питання, виходячи із сутності категорії «буття».

Буття є «щось, досягнуто мною безпосереднім досвідом, який даний мені в повному своєрідстві буття означає те ж саме, що й присутність... Буття як присутність визначається через час» (Мар틴 Хайдеггер). Розглядаючи проблему буття, філософія виходить із того, що світ існує. Філософія фіксує більш складний зв'язок всезагального характеру: буття речей, процесів; буття людини у світі людських речей і специфічне людське буття; буття духовного та соціального [5, с. 101-109].

Вони разом з усіма їхніми властивостями, особливостями існують і тим самим об'єднуються з усім тим, що існує в світі. За допомогою категорії «буття» здійснюється інтеграція основних ідей, які виділяються в процесі осягнення світу «як цілого»: світ є, існує як безмежна та немінуча цілісність; природне і духовне, індивіди і суспільство існують у різних формах; їх різне за формою існування – передумова єдності світу; об'єктивна логіка існування та розвитку світу. Філософія Буття людини у глобалізованому просторі породжує сукупну реальну дійсність, яка наперед задана свідомості [1, с. 85-92].

Всезагальні зв'язки буття проявляються через зв'язки між одиничними і загальними відношеннями предметів та явищ світу.

Цілісний світ – це всезагальна єдність, яка включає в себе різноманітну конкретність і цілісність речей, процесів, станів, організмів, структур, систем, людських індивідів та інше.

З існуючою традицією їх можна назвати сущими, а світ в цілому – сущим. Кожне суще – унікальне, неповторне в його внутрішніх і зовнішніх умовах існування. Визначеність сущого характеризує місце і час його індивідуального буття [2, с. 176].

Коли ми говоримо свободу, ми часто не розуміємо значення цього слова, і не усвідомлюємо, що означає бути вільним. Проблеми свободи говорили багато філософів, намагаючись донести до нас свою точку зору.

Якщо ми запитали будь-якої людини: «Що для тебе означає бути вільним?», то більшість задумався і не зможе дати відповідь.

Але ж інші мало хто може відповісти так: «Свобода: це незалежність від іншої людини; це багато можливостей (Тобто багато грошей), які ми можемо собі дозволити; церобити думати, що хочемо не переживаючи результат і т.д.» [7, с. 584].

Одним із основних проявів цілісної особистості є свобода. Свобода – це можливість людини бути собою й відкритою для змін на основі надбання особистісної єдності. Свобода в просторі світу особистості є внутрішньою свободою, а коли втілюється у реаліях життя, стає зовнішньою [6, с. 178-181].

У філософії «свобода» «необхідності», в етиці – «відповідальності», в політиці – «порядку». Та й сам зміст свободи може ототожнюватися з повним свавіллям, а може оцінюватися як свідомі рішення, посувають людині навчання. В рамках нової онтології людина як особистість наділяється поруч якостей, головним з яких визнається креативність. Людина – це не просто центр побудови, а й творчий центр реальності, що руйнує всі межі, покладені світом, долає всі зовнішні йому закономірності [3, с. 320].

Коли ми говоримо про свободу, то фіксуємо ті перешкоди, які потрібно усунути заради неї. В ході міркувань з'ясується, що просвободу можна говорити тільки як про подоланні труднощів. Зникла перешкода, народилася свобода. Значить, свобода виникає як заперечення чогось, а отже, власне позитивний зміст свободи дорівнює нулю, стверджував Артур Шопенгауер [7, с. 584].

Реальна вільна дія людини виступає, перш за все, як вибір альтернативних ліній поведінки. У природі реальної ситуації вибору невиникає: реалізується та можливість, яка повинна реалізуватися в існуючих об'єктивних умовах. А людина може свідомо впливати на створення умов, при яких може реалізуватися та чи інша можливість. Один з аспектів прояву людської свободи – здатність перетворювати навколишній світ, перетворювати самого себе на навколишній соціум.

Отже, що в рамках загальної концепції детермінізму свобода може бути визначена як вища форма самодетермінації і самоорганізації матерії, що проявляє себе на соціальному рівні її руху.

Розглянувши різні поняття слова «Свобода», можна зробити висновок, що існують різні думки і пояснення цього поняття. Проблема свободи існує і зараз, вона є однією з поширених.

Абсолютною, безмежною свободою бути не може ні в фізичному, ні в соціальному аспекті існування людини. Повна свобода одного означала б свавілля по відношенню до іншого. Співвідношення категорій свободи і необхідності можна розглянути за допомогою аналізу гегелівського афоризму: «Свобода – є пізнана необхідність». Все в світі підпорядковане силам, чинним неперечно, невідворотно [7, с. 584].

Ці сили підпорядковують собі діяльність людини. Якщо ця необхідність неосмислена, не усвідомлена людиною – він її раб, якщо ж вона пізнана, то людина знаходить «здатність приймати рішення зі знанням справи». У цьому виражається свобода волі людини.

Потрібно пам'ятати, що наша свобода закінчується там, де починається несвобода для іншої людини. Задоволення наших пристрастей ми проголошуємо свободу свою власну, яка часом суперечить свободі інших людей. Тому що все негативні вчинки відносно інших людей як раз мотивуються задоволенням нами своїх пристрастей, будь то образа, заздрість, злоба, гнів. Безпристрасний але жодна людина не обмежить права іншого [3, с. 320].

Свобода – це перш за все акт відповідальності. Свобода без відповідальності дуже швидко стає свавіллям. Свобода – це лиш половина правди і незначна частина справи. Бути вільним – лиш половина цілісного феномена, а друга половина – бути відповідальним. Ось чому В. Франкл радив, щоб стаття Свободи на східному узбережжі США була доповнена статтею Відповідальності на західному. Відповідальною за відповідальні вибори суб'єкта є його совість [4, с. 86-98].

Прагнення до свободи – безнадійна і неусвідомлена, том улише, що твоя свобода залежить не тільки від того: хочеш ти цього чи ні; а й від тих, що оточують тебе людьми, адже ми живемо в суспільстві, де кожен намагається жити легкою затишно, щоб не було проблем у нього і його близьких.

Як би людина не хотів і не прагнув би до свободи, він не досягне її в тій мірі, яку вона сама собою являє.

Ми можемо бути, так сказати, вільними в чомусь, але не в усьому не з усіма. Звичайно до неї потрібно прагнути, адже якщо всі будуть це робити, то тоді шанси на досягнення свободи зростуть [2, с. 176].

Людина може приймати найрізноманітніші рішення щодо власного буття. Вона здатна сказати «ні!» своїм бажанням та небажанням, потягам, емоціям силою волі загальмувати, стримати чи навпаки, стимулювати їх. До генетично успадкованих властивостей свого організму, психіки та нервової системи людина може і має ставитись як до матеріалу, з якого її дух «ліпить» бажане для нього, зрозуміло, тверезо враховуючи реальний потенціал цього «матеріалу».

Отже, дух суб'єкта про можний змінити його характер і навіть його психічні anomalії. Змінити зовнішні умови, політично-соціально-економічні обставини свого життя, тілесні вади персоні здебільшого дуже важко, а й часто неможливо. Проте вона може і має займати щодо них певну автентичну позицію, так чи інакше ставитись до них і поводитись у відповідності з цим ставленням. Тобто, вплив зовнішніх умов, обставин на людину опосередковується її позицією щодо них. Людина завжди може якось «ставитись» до світу. В кожному мить свого життя вона спроможна зайняти позицію як до природного та соціального оточення, зовнішнього середовища, так і до свого вітального психофізичного внутрішнього середовища. Те, що спроможне протистояти всьому соціальному, тілесному і навіть психічному в людині, В. Франкл назвав духовністю. Духовне – це автентично вільне в людині [4, с. 86-98].

Все ж свободі прагнення до неї – є якийсь сенс у нашому житті, до якого ми не усвідомлені рухаємося. Людина в цьому житті живе для когось це вже несвобода, а якби люди були б вільними, то навряд чи ми б з вами з'явилися в цьому світі.

Думаю, що боротьба за свободу - не має сенсу і кінцевого результату. Любов - це ж теж залежність, а вона дає нам сили і можливості творити чудеса, й створювати на землі новежиття [3, с. 320].

У контексті сучасного онтологічного тлумачення свободи як вільного буття потрібно розглядати відповідальність як основний феномен комунікативної стратегії свободи. Такий підхід зумовлює ще один сучасний погляд на свободу як інтерсуб'єктивне вільне буття. Бо саме відповідальність є основою свободи. Тільки відповідальна людина усвідомлює себе вільною. В сучасних умовах людина «засуджена» не так на свободу, як на те, щоб брати на себе відповідальність. Кожна людина, може усвідомлювати себе відповідальною, а отже і вільною. Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства, у контексті постмодерного дискурсу свобода самовиявлення досягається як онтологічні відношення особистості до своєї «самості» [8, с. 7-10].

Людина в більшості ситуацій діє як запрограмована машина. Як вона себе поведе у певній ситуації можна передбачити. Тільки думка людини, як птах, вільно літає, незалежно перешкод.

Тому що людина нерозуміє, що має на увазі під цим словом і як би він не хотів, він заручник суспільства і чужої думки. Якщо навіть розуміє слово «свобода», то навряд чи людина піде на це, якщо і спробує, то це навряд чи вийде. Людина завжди говорить про те, що хоче бути вільним, але ця необхідність усвідомленої бути не може, тому, що людина ніколи не відмовиться від всіх своїх мрій. Тому: «свобода - це необхідність, яку людина не усвідомлює» [2, с. 176].

Висновки. Людина завжди говорить про те, що хоче бути вільною, але ця усвідомлена необхідність не може бути, тому що індивід ніколи не відмовиться від всіх своїх бажань.

Людина сучасного суспільства відчуває себе немов би «запрограмованою» у всіх суттєвих вимірах своєї сутності, але в той же час вона ясно відчуває, що не бере участі в суспільних визначеннях всієї повноти свого особистого буття. Це передбачає переосмислення природи і внутрішньої сутності глобалізму, розуміння його як всезагального культурного явища.

Список використаних джерел

1. Андрос Є. І. Всезагальне та індивідуальне у культурі за умов глобалізації: збірник наукових статей. Київ: Паран, 2003. С. 85-92.
2. Воронкова В. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть). Запоріжжя: Павел, 2000, 176 с.
3. Это человек: Антология / П. С. Гуревича та ін. Москва, 1995. 320 с.
4. Москалець В. Смишлиття, свобода та відповідальність особистості у вченні Віктора Еміля Франкла. Психологія особистості, 2011. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/По_2011_1_13 (дата звернення 01.04.2021 р.).
5. Рубанець О. М. Глобалізм і культура: проблема протистояння. *Людина і культура в умовах глобалізації*: збірник наукових статей. Київ: Паран, 2003. С. 101-109.
6. Тарасюк Л. С. Зовнішня та внутрішня свобода цілісної особистості. *Гілея: науковий вісник*, 2017. Вип. 120. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_120_50 (дата звернення 01.04.2021 р.).
7. Філософія: навчальний посібник / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. Київ: Вікар, 1997. 584 с.
8. Фоменко А. М. Свобода та відповідальність особистості: дискурс сучасності. *Стратегія розвитку України*, 2017. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sru_2017_1_4